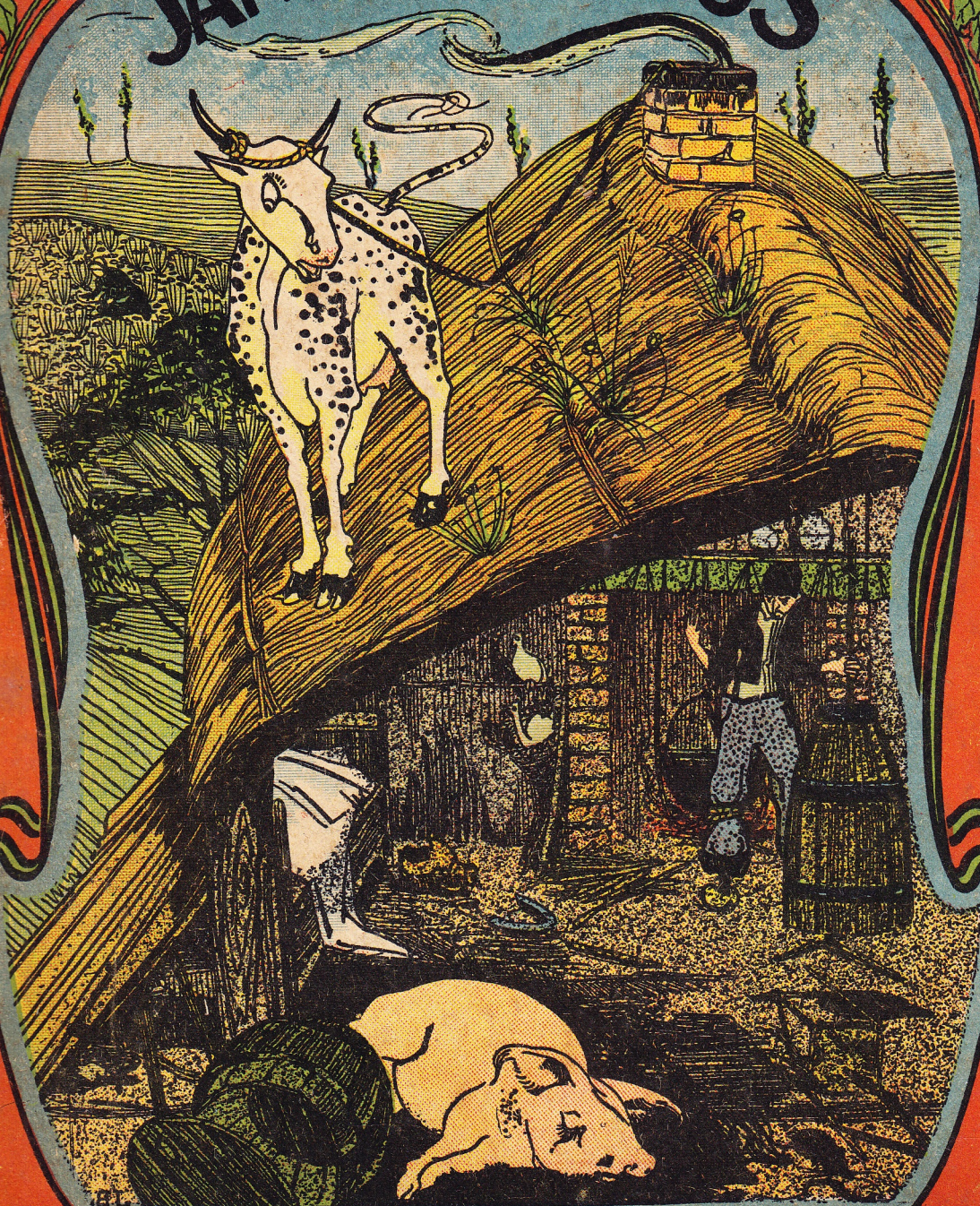

K. BOUTER
JAN EIGENWIJS

L. OPDEBEEK-UITGEVER-ANTWERPEN

JAN EIGENWIJS

EN

Adjendodderken en Anneken-Tooverheks

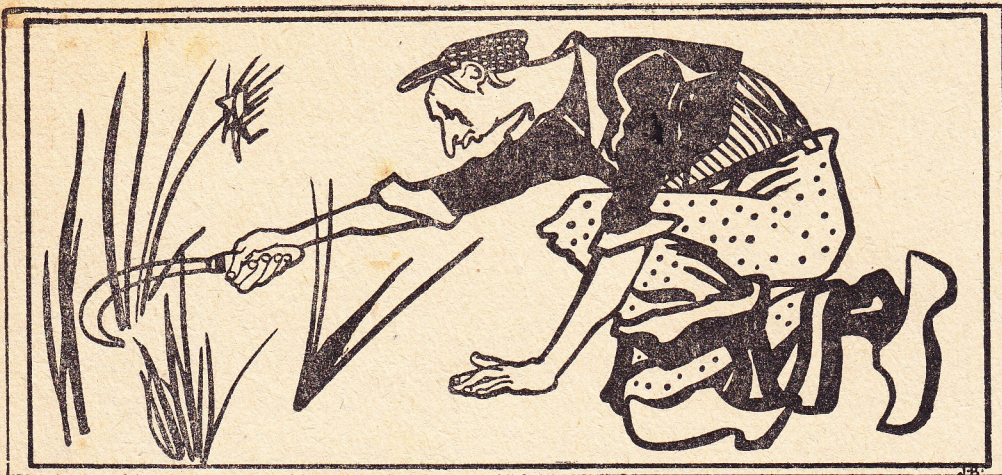
Bewerking van K. BOUTER

Pentteekeningen van K. DE BOSSCHÈRE

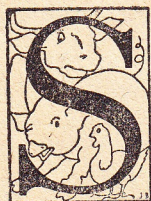

L. OPDEBEEK - UITGEVER - ANTWERPEN

Jan moest hard werken op het veld.

Jan Eigenwijs

CHOON was het land, waar het hutteke stond van Jan Eigenwijs, maar dor en schraal. 't Lag volop in de kale heide en 't zakte door van armoede en ouderdom, zoodat de dunne stokjes hier en daar door de klei staken als beenderen door een wonde.

In dat hutteke, met zijn te zware strooien dak, was er maar een plaats. Daar woonde Jan, met Melanie, zijn vrouw, en deze plaats diende voor huis- slaap- en eetkamer, als stal voor de kippen, voor een koe en een varken. De koe stond aan een stijl gebonden, het varken lag op den grond, de kippen vonden plaats op een stok, tegen het gewelf.

't Was dus verre van een paleis.

Jan en Melanie moesten hard werken en hun leven was grauw en schamel.

In den vroegen morgen werden zij door den haan, boven hun hoofd, gewekt, liever te vroeg dan te laat.

Melanie begon dan dadelijk aan haar huiswerk, hing den ketel in den haard, legde vuur aan, en weldra hing er zooveel rook in de kamer als buiten, boven de schouw.

Proestend en kuchend stond Jan Eigenwijs toen ook op, moppend tegen de korte nachten, tegen Melanie, zijn wakkere huisvrouw, tegen den rook, tegen zich zelf.

Hij stak zijn hoofd in een emmer water, wreef zich eens ruw over het gelaat, droogde zich af, dronk een teug slappe botermelk, waarin hij het harde roggebrood dopte, — want de eieren der kippen en de melk der koe proefde hij nooit dan op kermisdag, — nam spade en sikkel en ging naar het veld, waar hij, aan de magere heide, in het zweet zijns aanschijns, het karige eten ontwong.

Zijn leên deden hem nog pijn van het harde werk van den vorigen dag en hierom was Jan altijd van slecht humeur en pruttelde hij tegen alles en vóóral tegen Melanie, die er niets aan verhelpen kon en het in het leven even slecht had als haar man.

Want de eerste op, ging zij de laatste slapen, moest het huishouden en den veestal onderhouden en had in den ganschen dag geen minuut tijd om zich eens op een bank te zetten en uit te blazen.

En hoe rein zij den stal ook hield ; het was nooit naar den zin van Jan. Het eten was te heet of te koud, te weinig of te veel, en hij maakte het zijn vrouw onrechtvaardig en bitter.

— Melanie! riep hij, gij hebt geen verstand van uw werk! Ge hebt geen orde, ge werkt te dwaas dooreen. Ge hebt pas het een begonnen of ge laat het staan voor iets anders en jaagt heel den boel in 't honderd. Er staat niets op zijn plaats. De koe is vuil, de melk is vuil en het varken is nog vuiler! De kiekens hebben weer op 't bed getrappeld en leggen de eieren verloren. Ge doet hier niets dat deugt, ge zijt nog erger dan een kind! Hoe is zulks toch mogelijk? Ha! Moest ik van 's morgens vroeg tot 's avonds laat niet op 't veld, dan zou ik hier het boeltje beredderen. Ge zoudt dan eens zien wat orde en werkzaamheid vermogen!

Dat was dagelijksche kost voor de arme vrouw en het verdriette haar dat haar man, die zij danig gaarne zag, op alles wat af te keuren had en dat zij door hem behandeld werd erger dan een hond.

Zekeren dag, dat Jan weer nijdig aan het pruttelen was, kreeg de steeds verduldige Melanie een sterke prikkeling in haar neus of zij een klod mostaard had ingeslikt, haar oogen schoten vol tranen en ze viel ineens uit.

— Gij betweter, doe het dan zelf als gij het dan toch beter kunt. Van morgen afaan zal ik naar het veld gaan en gij zult de zorgen van het huishouden op u nemen.

Jan was een oogenblik beteuterd maar hij mocht thans geen klink trekken.

— Dat gaat mij! riep hij. Ge zult gaan zien hoe hier alles op wielekes gaat bollen.

— Ik wensch het u van harte, zei Melanie, en hoop dat het dan ook uit zal zijn met uw kniezen en uw vitten!

En des anderendaags, zooals afgesproken, begon Jan het huiswerk, zingend en fluitend.

— Schei er uit, Jan, riep Melanie. Wie 's morgens zingend opstaat zal 's avonds schreiend slapen gaan.

Jan liet het ditmaal aan zijn hart niet komen en riep zijn vrouwtje welgemoed toe :

— Kom, Melanie, begin gij nu niet te vitten in mijn plaats. 't Was zoo eenstemmig tusschen ons geworden.

— Ge hebt gelijk, man. 't Ga u goed!

Zij nam den zak op en den sikkels om langs kant en wegel gras te snijden voor het vee en trad de woning uit.

't Was de dag dat er moest gekarnd worden. Jan rolde de karn-ton te midden der plaats, goot er de witte melk in die in groote teilen gereed stond en begon den stamper onverpoosd en met ijver op en af te werken.

De zang bleef van zijn lippen niet noch het werk uit zijn handen; hij was een noeste arbeider. Wanneer zijn rechterarm moede was gebruikte hij den linker en zoo overhands. De melk spoot op onder den vluggen stamper, klotste langs de wanden der ton, klonterde tot boter, teeder en malsch.

Jan keek af en toe eens naar het venster en zag hoe de zon door den morgennevel kleurde en de heide, die in bloei stond, in rose vuur zette, wijduit en verre tot tegen de donkere mastbosschen waar Melanie werkte.

't Werde een heete, schoone zomerdag.

Nu zag hij iemand door de blakke zon naderen en zich het zweet van het voorhoofd vegen.

— Dat is onze burgemeester! kreet Jan. Wij zien den braven man niet alle dagen langs hier. 't Is te ver van het dorp voor zijn oude beenen!

De burgemeester hield bij de hut stil en stak zijn hoofd boven de halve deur.

— Wel Jan, zijt gij aan 't karnen, zeide hij. Hoe is 't met Melanie? Toch niet ziek zeker? Hebt ge soms geen glas water, ik stik van den dorst.

— Water! antwoordde Jan. 't Water is slecht langs hier, bruin en vuil van 't ijzermaal. 'k Ga u een pottike bier halen, dat is gezonder en smakelijker.

— Gelijk ge wilt, Jan.

De boer liet den karnstok los en ging in een hoek der plaats, waar het vaatje lag, tusschen twee groote steenen.

De kraan zat echter niet op 't vat en Jan moest een tijdje zoeken alvorens hij deze vond. Dat maakte hem wat zenuwachtig want, wij

hebben het reeds gezien, hij was kort aangebonden. Toen hij ze vond nam hij een steen waarmede hij den tap in 't vat wilde slaan. Zijn drift hitste hem aan en in plaats van de kraan trof hij met zulk geweld een plank dat deze ingedrukt werd en 't bier over den grond vloeide.

De burgemeester kreeg echter zijn pot, dronk hem tot op den bodem uit en zeide:

— Jan, dank u, ik heb haast. Als ge ooit in 't dorp komt zal ik u trakteren met een dobbele pint voor uw vriendelijkheid. Saluut!

— Dag, burgemeester, groette Jan ietwat gemelijk om de miserie van 't stukgeslagen vat.

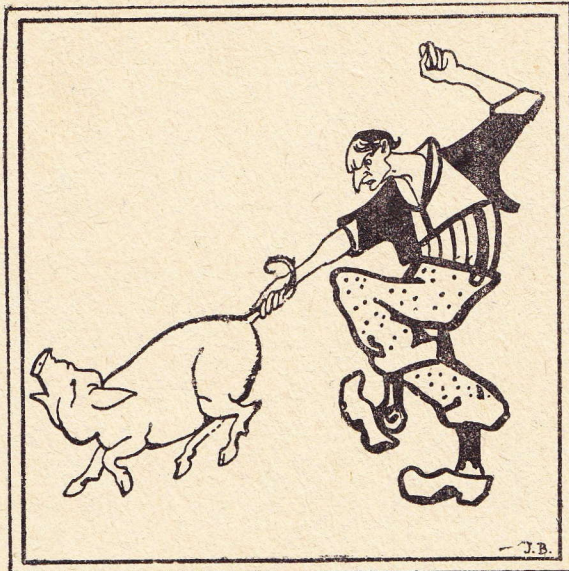
Toen de ongewenschte gast weg was, keek Jan naar de leeg-gelooopen ton en zei dat het zonde was het kostelijke bier tot den laatsten druppel te laten verloren gaan.

Hij nam een dweil, sopte haar in het drijvende bier en wrong ze in de ton uit, die hij op den kop had gezet.

Het varken rook het bier, snorkte langs den grond en begon gulzig de plaskes op te zuipen zoodat het, na een wijl, raar begon te doen.

— Houd u stil, varken ! tierde Eigenwijs. Houd u stil, zeg ik!

Maar 't zwijn danste en sprong. Jan er achter en greep het bij

den staart, maar nu liep het dronken dier nog wilder in 't rond, zoodat Jan er naar stampte met het ongelukkig gevolg dat hij het op den kop raakte, het varken morsdood neerviel en 't half gevulde biervat in zijn val meesleepte.

— Dat ziet er lief uit! bromde Jan. 't Bier vermorst, het varken dood! Er ontbreekt nog aan dat de koe dol wordt en ik geen boter

krijg. Dan zal Melanie mij niet weinig uitlachen!

Nu schoot het hem ineens te binnen dat de koe nog geen voeder had gekregen en het hoog tijd was dat de pap boven 't vuur hing voor het middagen.

— Dat ga ik eens met meer beleid doen, zei Jan. Eerst ga ik den

ketel ophangen en, terwijl het pappeke warmt, breng ik de koe naar buiten om te grazen. Intusschen kan ik voort karnen.

Hij brak wat sprokkelhout, nam een dun schavelingske, stak het in de vunzende assche waar het vlam vatte en weldra knetterde een rookend vuurtje.

— Laat de pap maar koken, zei Jan. Ja, Blare, loei nu in Gods name zoo niet. Ik kan toch alles ineens niet doen. Ge zult me nog horendul maken. 'k Ga u naar buiten brengen.

Hij onthalsterde de koe en ging er mede de werf op. 't Was, zooals wij gezegd hebben, een arme heidestreek en in het ronde zag hij geen gras om de koe te laten weiden.

Toevallig keek hij naar boven en zag op het dak van zijn hut hier en daar wat groenheid van gras. Er schoot hem plots een gedacht te binnen.

— 'k Ga Blare op het dak weiden.

Hij koos een plaats, waar het dak bijna den grond raakte. Met veel moeite en tijd kreeg hij de koe boven de hut.

Nu lachte Jan.

— 't Is toch wel schoon zoo'n groot beest op uw huis! riep hij. Maar wacht eens, ze zou er nog kunnen afvallen en dan was ik ook mijn koe kwijt.

Hij liep naar den bornput, sneed het zeel waaraan het schepvat bevestigd was door, bond het eene eind van het touw om Blare's horens en wierp het andere eind door de rookende schouw.

Hierna liep hij vlug naar binnen en bond het over den pappot bengelend zeel aan zijn been.

— Ziezoo, zuchtte hij, dat is nu weder in orde! Blare kan nu niet meer weg en ik zal van middag boter en pap hebben.

En, rammelend, klotsend, bruisend stootte hij den stok in de karnton over en weder, met nieuwen moed.

Maar Jan Eigenwijs zong nu niet meer. Zijn hart was zeer bedrukt. Melanie mocht het nog dien morgen zeggen dat vroege zangers late huilers zijn. Het arme varken en dan die ton bier! De burgemeester moest nu juist ook komen terwijl hij, voor éénmaal, aan 't karnen was.

En Jan's gedachten dwaalden pijnlijk in 't land van den treure.

Terwijl hij aan 't karnen en de pap aan 't koken was stond Blare boven op het dak het weinige gras af te vreten. Toen het laatste sprietje verdwenen was, keek ze eens rond, zag om haar heen de zee van rose heidebloemen en in de verte den spitsen kerktoren. Zij rook, op dit oogenblik, waarschijnlijk, het malsche gras in de beemden, want ze stak haar kop omhoog en stiet een vervaarlijk geloei van honger uit.

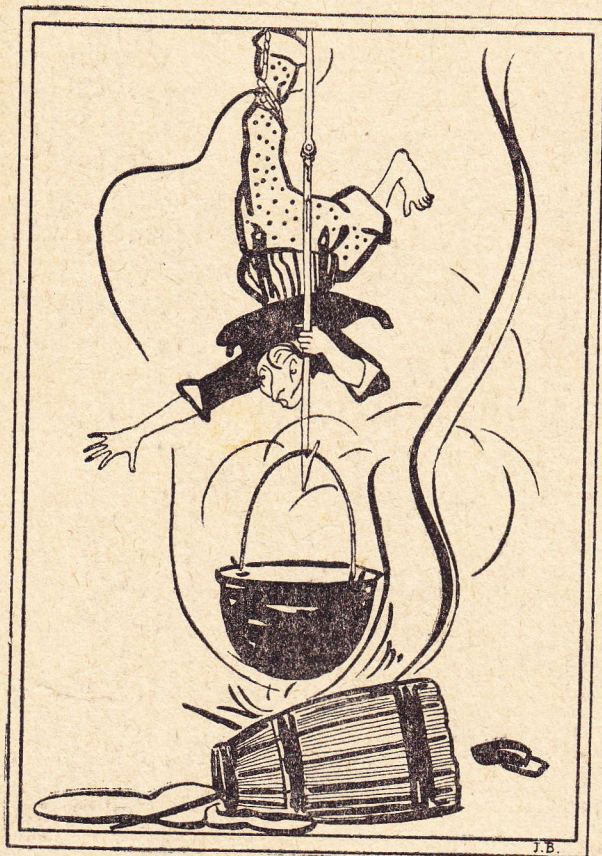

Langzamerhand zonk zij naar beneden.....

Langzamerhand zonk zij naar beneden, lepte hier en daar, met haar slijmerigen muil wat groen en toen, meteens, schoof zij van de helling op den grond.

Beneden kreeg Jan Eigenwijs een snok dat stok en karnton om-sloegen en die hemzelf in de schouw dreef, door een onzichtbare macht meegesleurd, waar hij bleef hangen, de beenen omhoog, het hoofd omlaag.

Gelukkig was het vuur bijna uitgedoofd zoodat hij aan een gruwelijken dood ontsnapte.

Nu zag Jan hoe de kostbare melk en de boter over den grond stroomden. Hij had wel kunnen huilen van verdriet.

Men kan denken hoe Melanie verschoot, die, bij het luiden der patatenklok, naar huis ging, nieuwsgierig of het eten niet te heet of te koud zou zijn, of de boter wel gelukt was, het varken verzorgd en de koe gemolken.

Van verre zag zij reeds de koe hangen, half gewurgd en wanhopige pogingen doende om zich van den halster te bevrijden. Snel sneed zij het zeel door en hoorde toen binnen iemand met

een geweldigen plons vallen en een schreeuw uiten.

Zij liep in huis en zag Jan met het hoofd in den pappot spartelen. Zij zag de karnton over den grond liggen en de melk weggestroomd. Zij zag het doode varken en het vernielde biervat. Zij zag alles bemorst en bevuild en verloren, verloren!

Eerst verlost ze Jan, wiens hoofd een reusachtigen papklont geleeleek, verzorgde toen de koe, raapte het karnvat op en herstelde links en rechts wat nog te herstellen was.

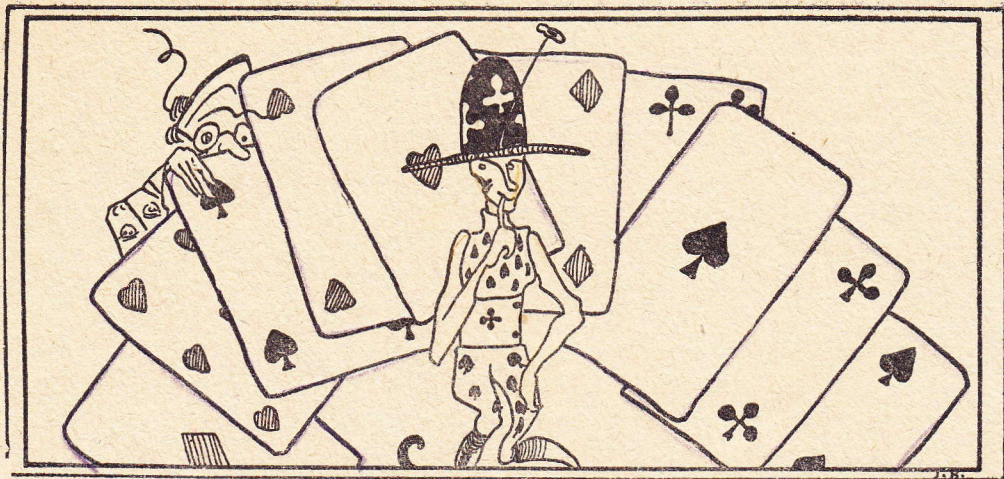
Maar het was niet veel.

Jan was ineens van zijn vitzucht en eigenwijsheid genezen. Hij bemoeide zich nooit meer met het huishouden.

Aldus hadden de talrijke ongelukken toch nog hun goede zijde.

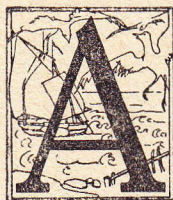
Eigenwijs ging terug naar het veld werken, zwoegde als een trekos, maar was gelukkig en tevreden omdat Melanie toch zoo een braaf en werkzaam vrouwtje was en hij zulks eerst, na al de malheuren, ontdekt had.

Adjendodderken bracht zijn tijd door met de kaart te leggen.

Adjendodderken en Anneken-Tooverheks

DJENDODDERKEN was een oud ventje.

De mensen zeiden dat hij wat suf was, maar ge moet het niet gelooven. Adjendodderken, met zijn vroolijken naam, was niet suf, maar zeer slim, zooals ge hooren gaat.

Hij woonde verre op de hei, nog veel verder dan Jan Eigenwijs, in een streek waar, in den ouden tijd, de heksen, op een bezemsteel, te Sabbat reden en de menschen treiterden en hen soms heel lastig vielen.

In onzen tijd kan zoo iets niet meer gebeuren omdat de menschen er niet meer aan gelooven en ook omdat de laatste heks, naar men zegt, verdwenen is.

Mijn grootmoeder zaliger vertelde echter nog dikwijls van heksen, zij zelve heeft er nooit een gezien, maar van haar grootmoeder wist ze dat er heksen bestaan hebben.

Zulks is hier van minder belang, de laatste heks is dus dood, doch ik wil vertellen van Adjendodderken die nog met een echte tooverheks te doen had, ginder verre, op de eenzame heide, tusschen 't Zoerselbosch en Poederlé.

Adjendodderken bracht zijn tijd door met de kaart te leggen en met kaartenhuizekes te bouwen.

In de kaarten las hij van alles en joeg zich zelf menigmaal een grooten schrik in 't lijf door zijn gekke inbeeldingen.

Als hij Schuppenaas legde, dan beteekende zulks voor hem ongeluk. Hartenaas bracht geluk aan. Iedere kaart had voor hem een beteekenis en hij was bijgeloovig als een mislukt orakel.

En, toen hij moe van 't kaartleggen was, bouwde hij er huizen mede en kasteelen en nu en dan ook eens een paleis, waar de koning in woonde, meende Adjendodderken.

Kon hij zoo een paleis bouwen dan was hij blij als een kind, legde zijn vinger tegen zijn mond en bleef lang kijken of de koning niet uit zijn paleis zou komen.

Maar in plaats van den koning, kwam Anneken-tooverheks en blies, met een grooten waai, het paleis ineen en den koning er bij en dan schreide Adjendodderken van verdriet.

En dat gebeurde elken keer.

Anneken was een kwade tooverheks en ons ventje had het niets met haar op. 't Begon hem ten langen laatste de keel uit te hangen en hij verzon op middelen om den grooten asem van de tooverheks op iets hechts te lalen bot blazen.

En hij besloot een huis te bouwen, een echt huis van steen en van arduin.

Hij zette zich aan 't werk en bouwde een steenen huis en metste er een haard in, en hij herhaalde steeds bij zich zelf:

— Laat Anneken nu maar eens komen, dat zal neven haar neus zijn!

Hij sloot zich in zijn huis op, grendelde de deur en hield de luiken stevig gesloten. Hij hoorde de tooverheks wel blazen en razen maar dan loog hij zich voor dat het de wind was en hij gaf er geen zier om.

Maar zekeren dag werd er op de deur geklopt.

Adjendodderken schrok er van en zijn hart begon hevig te kloppen.

— Wie mag daar zijn? vroeg hij zich af. Wie komt er nu, zoo verre, op de heide bij avond. Ik doe niet open. 'k Ga zelf niet eens zien!

Het kloppen scheidde niet uit, werd heviger en harder en Adjendodderken wilde toch weten wie de late bezoeker was en ging door het sleutelgat piepen.

— Wie klopt er zoo laat op mijn deur? vroeg hij.

— Ik! riep een stem.

— Wie is ik?

— Anneken-tooverheks. Doe open.

— Wat moet Anneken-tooverheks zoo laat van mij hebben?

Anneken-Tooverheks blies de kaarten uiteen.

— O! niet veel! Doe maar eens open.

— Neen!

— Geef me dan een beetje vuur, want ik heb koſt.

— Ik heb geen vuur.

— Toch wel! Ik zag den rook uit de schouw kronkelen. Doe open, zeg ik, en geef me vuur.

— Ge zijt mis, Anneken-tooverheks, of ge hebt scheel gezien. Uit mijn schouw kwam nooit rook omdat ik nog geen vuurtje heb gestookt. Ge zult den nevel die boven mijn dak sliert, voor rook genomen hebben.

— Neen, neen, manneke. Ik laat me door u geen blaaskes wijs maken. Anneken-tooverheks heeft goede oogen en bedriegt zich nooit.

— Wel waar! riep Adjendodderken kwaad terug. Ge bedriegt u altijd.

Woedend gaf de tooverheks een slag op de deur, rammelde met de luiken, blies op de pannen en vertrok als een razende.

Er klonk een groot gehuil over de heide wat Adjendodderken eens deed lachen.

— Ik heb de heks toch goed beet gehad! zei hij.

Hij kon nu den ganschen nacht huizen bouwen zonder te moeten vreezen dat zijn kaarten door de goedwillige heks dooreen zouden geblazen worden. Daarop ging hij slapen, trok zijn topmutske diep over het voorhoofd en sliep zalig in.

's Anderdaags werd er nogmaals op de deur geklopt.

— Dat zal weer die leelijke tooverheks zijn, dacht Adjendodderken. Ik doe niet open, nog voor geen hesp.

Het geklop bleef aanhouden, zoodat hij toch naar de deur ging en vroeg:

— Wie is daar?

— Braaf ventje, ik ben het, Anneken-tooverheks.

— Wat moet ge nu weer van mij hebben?

— O! niet veel. Ik heb zoo'n dorst en zou gaarne wat water hebben.

— Drink het veen maar leêg, hekske. Ik doe niet open want ik bezit geen water.

— Ik heb u toch hooren pompen en het water in den emmer loopen.

— Mis. Gij hoort hier van alles. Ge zoudt veel beter doen hier vandaan te blijven. Ik heb geen water.

— En ik zeg u dat gij wel water hebt, ik heb u hooren pompen.

— Uw ooren zijn al zoo slecht als uw oogen. Ik heb geen pomp en geen water!

— Wel gij klein, vernepen ventje! kreesch Anneken-tooverheks, als ge niet opendoet zal ik u den kop afslaan.

Dat was stout gesproken en raak. Adjendodderken werd er heelemaal wit van, want hij wist dat de heks in staat was haar bedreiging uit te voeren.

Hij schoof rap, rap, rap een tafel voor de goed gegrendelde deur en verborg zich in de schouw.

Maar, helaas! het baatte niet. Hoe de heks binnen geraakte is Adjendodderken nooit te weten gekomen hoe oud hij ook geworden is. Ge zijt een heks of ge zijt er geen, en als ge er een zijt dan kunt ge gemakkelijk langs het sleutelgat binnen.

Adjendodderken zag haar opeens in de keuken over den vloer met haar lange nagels rondscharrelen. Haar gelaat was van woede opgezet, haar oogen schoten vuur.

— Adjendodderken! riep zij met heesche stem, waar zit ge, kleine schobejak?

Maar 't ventje, ge kunt het wel denken, roerde geen vin. Hij hing stil en voorzichtig, als een vleermuis in de schouw en hield zijn adem in.

Toen de tooverheks alles had afgezocht keek ze ook eens in de schouw en zag Adjendodderken met zijn hoofd omlaag hangen, greep hem vast en sleurde hem te midden der kamer.

— Ha! kreet zij rood van woede, ha! gij hadt geen vuur en bezat geen water, ik ga u het liegen eens afleeren, leelijke vent. Ik heb u beloofd den kop af te slaan en ik ga woord houden.

— Ach! lief Anneken! laat me toch leven, ik zal nooit meer liegen!

Hoe Adjendodderken smeekte en op zijn knieën kroop, het hielp niet.

Toen besloot hij een list te gebruiken.

— Ach, Anneken-tooverheks, ik weet niet hoe ik doen moet. Ik ben nog nooit den kop afgesneden geweest. Laat me toch eens zien hoe ik mij moet leggen.

— Gij dom ventje! tierde de heks, terwijl een groen-blauw vuur uit haar oogen lichtte. Ge zijt nog suffer dan een schaap. Zoó moet ge dat doen.

En, geen kwaad vermoedend, legde zij haar hoofd op de tafel.

Vlug als de wind greep Adjendodderken zijn bijl en, roef! met één slag, rolde het hoofd der kwade heks op den grond.

En van dien dag af heeft men op de heide van geen heksen meer gehoord.

Adjendodderken stak een pijpke op, haalde de kaarten uit zijn zak en legde ze open.

— Hartenaas! riep hij vroolijk. 't Zal me geluk aanbrengen.

En hierop bouwde hij een kaartenpaleis zoo groot en schoon als hij er nooit een opgericht had.

